

1.UVOD

Razvoj i uspostavljanje klastera je povezan sa konkurentskom prednošću na globalnom tržištu. Svako malo i srednje preduzeće ima mogućnost da izađe na neko tržište ukoliko ispuni uslove tog tržišta što predstavlja problem većini preduzeća jer ne mogu samostalno da ispune sve uslove. Zbog ovih razloga MSP su prinuđena da se lociraju jedna pored drugih ne isključujući i pozicioniranje pored konkurencije odnosno stvaranja klastera.¹

Tokom 70-tih i 80-tih godina klasteri su učvrstili svoju poziciju na svijetskom tržištu i za tradicionalne proizvode i za proizvode visoke tehnologije. U 90-tim godinama klasteri su prepoznati kao veoma bitni u stimulisanju produktivnosti i inovativnosti preduzeća i uspostavljanju novih preduzeća. Razvoj klastera dobija na značaju nakon objavljivanja knjige profesora harvardske poslovne škole Majkla Portera „Konkurentnska prednost nacije“. Preduzeća koja posluju u klasteru su inovativnija i konkurentnija, sklonija su kreiranju novih proizvoda i redefinisaju postojećih, od preduzeća van klastera, što se može okarakterisati kao sinergetski efekt poslovanja u mrežama preduzeća i institucija. Jačanje inovativnosti i konkurentnosti na nivou preduzeća na kraju za rezultat ima održivi regionalni ekonomski razvoj.

Takođe, klasteri utiču na smanjenje barijera za pretvaranje ideja u nove biznise. Regije koje kombinuju rizični kapital, vještine i istraživačke procese sa snažnim razvojem klastera imaju mogućnost da postanu inovativni centri dok regioni bez klastera imaju visok rizik za zaostajanje u razvoju i gubljenje konkurentne prednosti. Nacionalne i regionalne politike su voma važne za nadogradnju poslovnog okruženja. Klaster inicijative i fokusiranje na klasteru su značajan mehanizam za jačanje inovativnosti i rasta.

Uvažavajući navedene činjenice cilj ovog programa je da se pojasni i inicira politika razvoja klastera i definišu sami klasteri na osnovu prakse, razvoj klastera u okruženju i Evropi te da se na osnovu istog odrede ključni aspekti podrške za razvoj klastera u narednom periodu u Republici Srpskoj.

Tri osnovna polja na koja mala i srednja preduzeća moraju obratiti posebnu pažnju, kako bi nivo svoje konkurentnosti podigli na jedan viši, zavidniji nivo:

- Bolje razumjevanje potreba potrošača;
- Veće oslanjanje na primjeni savremene tehnologije (značaj virtualne organizacije) posebno kada je preduzeće član regionanog klastera;
- Povećanje saradnje između malih i srednjih preduzeća (fraktali i klasteri). Kako bi se navedeni faktori uspješne konkurentnosti mogli realizovati, bitan uslov je da mala i srednja preduzeća imaju visok stepen fleksibilnosti, koja će im omogućiti opstanak, na sve zahtjevnijem tržištu. Ona je istovremeno uslov opstanka malih i srednjih preduzeća, pogotovo ako se pođe od činjenice da na tržištu ne opstaju najveći, već oni koji se najbrže i najuspješnije prilagode promjenama. Osnovna vodilja pri odedivanju klastera kod malih i srednjih preduzeća je produktivnost.

Klasteri u strategiji konkurentne prednosti imaju sledeću ulogu:

- Povećavaju produktivnost – objašnjava se činjenicom da specijalizacija u odedenoj privrednoj djelatnosti dovodi do povećanja produktivnosti, jer su i troškovi proizvodnje niži;
- Klasteri omogućavaju povećanje mogućnosti inovacije, jer se definisanjem klastera definiše i strategija dugoročnog razvoja, čime se usmjeravaju investicije i inovacije;
- Dolazi do afirmisanja novih poslovnih formi i širenja postojeće lepeze klastera.

¹ Cluster, eng: jato,grozd,grupa,grupisati se

1.1 Predmet i problem istraživanja

Sinergetski poslovni efekat klastera treba da omogući konkurentske sposobnosti malih i srednjih preduzeća kako bi ona mogla uspješno izaći na svjetsko tržište. Razvoj klastera je vrlo složen proces pa za njihovo osnivanje i opstanak potrebna je saradnja firmi koje se kandiduju za takav oblik organizovanja, predstavnika vlasti, finansijskih institucija i drugih organizacija.

Klasteri se svrstavaju u različite vrste po principu: djelatnosti (npr.klaster za proizvodnju namještaja), teritorijalnom principu (lokalni, teritorijalni, transnacionalni), stepenu primjene informacionih tehnologija (virtualni) i drugo.

Klasteri su se počeli razvijati zaslugom prakse inkubatora, pa i neki od elemenata funkcionisanja klastera nose karakteristike koje se mogu naznačiti u modelu inkubatora, ali se po svojoj organizacionoj strukturi i načinu funkcionisanja bitno razlikuju.²

Prednost klastera je to što se povezivanjem malih i srednjih preduzeća formiraju zajedničke službe, odnosno funkcije koje im omogućavaju smanjenje troškova, a samim tim i povećanje obima poslovanja odnosno povećanje prihoda. Najbolje rezultate klasterizacija malih preduzeća je dala Slovenija i to po sistemu okupljanja malih porodičnih firmi oko nekog već renomiranog preduzeća koje je i nosilac razvoja klastera. Bosna i Hercegovina je na samom početku razvoja klastera i to u oblasti proizvodnje namještaja i automobilske industrije.

Razvoj privrede zavisi od mnogih faktora, ali rad će se koncentrisati na mogućnosti udruživanja preduzeća u klasterne koje vodi ka poboljšanju poslovanja i likvidnosti. S obzirom na već spomenuto trenutno stanje tranzicije naše privrede, glavni problem rada je :

Prevelika koncentracija na osnivanje pojedinih malih i srednjih preduzeća usporava razvoj klastera kod nas.

Predmet istraživanja je privredno tržište Republike Srpske, sa naglaskom na drvnu industriju, kako bi posmatrali uže područje radi direktnijeg sagladavanja problema .

1.2 Ciljevi istraživanja

Istraživanje će pokazati na koji način mala i srednja preduzeća se mogu udružiti u klasterne, koje prednosti može ostvariti te zašto kod nas klasterizacija nije dovoljno razvijene i koje mjere preduzeti da bi se podstaknuo razvoj. Rad će pokazati kako bi razvoj klastera u Republici Srpskoj podstaknuo razvoj privrede i povećanje životnog standarda.

1.3 Hipoteze istraživanja

Razvoj klastera je na mnogo višem nivou u zemljama Evropske Unije, zbog mnogih istraživanja iz oblasti unutrašnje ekonomije i privrede, zbog čega glavna hipoteza glasi: Nedovoljno komunikacija, marketinga, edukacija na našem tržištu glavni je razlog usporenog udruživanja malih i srednjih preduzeća u klasterne.

² Berberović,Š. i Jelić,M. Menadžment malih i srednjih preduzeća, Ekonomski fakultet,Banja Luka,2005.str.89

1.4 Struktura rada

U prvom dijelu biće opisan pojam klastera, kako i gdje su nastali sa isključivom koncentracijom na glavne faktore njihovog razvoja .

Drugi dio je posvećen domaćoj privredi Republike Srpske, s naglaskom na drvenu industriju i udruženju preduzeća koji se bave ovom djelatnošću.

U trećem dijelu ćemo se upoznati sa klasterima u susjednim državama, poređenjem sa našom privredom .

Četvrti dio se odnosi na regionalni pristup razvoju klastera.